Fingon asiantuntijalausunto ulkoasiainvaliokunnalle ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta 2024

Asia: VNS 3/2024 vp ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko

Kiitämme valiokuntaa mahdollisuudesta lausua otsikkoaiheessa.

Ulko- ja turvallisuuspoliittisessa (Utp) selonteossa on myönteisellä tavalla pidetty kiinni useista Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan pitkän linjan periaatteista. Erityisen tärkeitä periaatteita ovat sitoutuminen sääntöperusteisen ja monenkeskisen maailmanjärjestyksen edistämiseen sekä kestävään kehitykseen, sillä ne ovat edellytyksiä sekä Suomen että maailman vakaudelle ja hyvinvoinnille pitkällä aikavälillä. Näissä periaatteissa selonteko ei kuitenkaan ole kovin konkreettinen.

Selonteon perustaksi on valittu arvopohjainen realismi. Konkreettisten linjausten painopiste on sotilaallisessa turvallisuudessa ja taloussuhteissa, joiden tulkitsemme olevan esimerkkejä realistisesta painotuksesta. Arvojen edistäminen jää vähäisemmälle huomiolle.

Fingo suosittelee toimeenpanossa huomion kiinnittämistä erityisesti:

- mainittujen pitkän linjan periaatteiden konkretisointiin,
- kestävän kehityksen aseman vahvistamiseen,
- kehityspolitiikan kansainvälisesti sovittuihin tavoitteisiin,
- monitoimijayhteistyöhön, erityisesti yhteistyöhön kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

1 Päähuomiot selonteosta

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan perustaksi on valittu arvopohjainen realismi. Tulkitsemme arvopohjaisen realismin tarkoittavan kahta raidetta:

- välineellisiä kansainvälisillä suhteilla saavutettavia seikkoja, eli valtiollista vaikutusvaltaa, sotilaallista turvallisuutta ja taloudellista kasvua, joihin viitattaneen ”realismi”-käsitteellä,
- itseisarvollisia kansainvälisillä suhteilla saavutettavia seikkoja, kuten ihmisoikeuksia, kestävää kehitystä ja demokratiaa, joihin viitattaneen ”arvopohjalla”.

Vahvempi raide vaikuttaa olevan realismi, johon tulkitsemme viitattavan selonteossa korostuvilla uhkiin varautumisella, turvallisuuspolitiikalla ja talousintresseillä.

Arvopohjaisella raiteella olevia asioita edistetään selonteon mukaan ennen muuta kansainvälisissä järjestöissä ja kumppanuuksien kautta (esim. s. 8). Arvopohjaisten tavoitteiden yhteyteen on paikoin lisätty mainintoja, joissa näkyvät taloudellisen hyödyn tavoittelu, sotilaallinen turvallisuus sekä maahanmuuton ja väestönkasvun hillintä.

Myös turvallisuuspoliittisessa käsittelyssä **jää käyttämättä mahdollisuus laajempaan linjaamiseen inhimillisen turvallisuuden edistämisestä**. Esimerkiksi Naton inhimillisen turvallisuuden periaate ja Naiset, rauha ja turvallisuus -kokonaisuus nostetaan esille (s. 37), mutta muutoin ihmisoikeuksiin liittyviä Nato-sitoumuksia ja periaatteita ei käsitellä.

Toimintaympäristöanalyysissä kuvataan kattavasti ja mielestämme perustellusti maailman moninapainen luonne ja tiedostetaan sekä monikriisit että arvokamppailu olennaisina globaaleina haasteina. On myönteistä, että tämän analyysin pohjalta selonteossa myös tehdään linjauksia: Suomi rakentaa kumppanuuksia ja dialogia globaalisti muutenkin kuin samanmielisten kanssa. Edelleen myönteisesti, suhteet matalan tulotason maihin nähdään mahdollisuutena. Toisaalta eri maailman alueiden kuvauksissa painotetaan Suomen hyötyä. Toimeenpanossa on tärkeää, että alueita ei nähdä vain hyödyn lähteinä Suomelle, vaan suhteissa noudatetaan osiossa 3.4 todettua linjausta: ”Suomi on avoin, pitkäjänteinen ja luotettava kumppani, joka käy aitoa dialogia kehittyville maille tärkeistä asioista” (s.40).

2 Kehityspoliittiset teemat utp-selonteossa

Ihmisoikeusperusteisuus sanana jää puuttumaan, mutta ihmisoikeuksien voidaan katsoa olevan edelleen osa ulko- ja turvallisuuspolitiikan arvoperustaa.

Kestävä kehityksen tavoitteisiin viitataan useaan otteeseen. Suomi on sitoutunut Agenda 2030:n globaalin toimeenpanon vauhdittamiseen kehittyvien maiden elinolosuhteiden parantamiseksi ja Suomen turvallisuuden lisäämiseksi. Agenda 2030 ei ole oikeudellisesti velvoittava.

Sääntöperusteisen kansainvälisen järjestelmän tukeminen ja ylläpito on merkittävässä roolissa. **Demokratian, oikeusvaltioperiaatteen ja ihmisoikeuksien** edistäminen on Suomelle tärkeää ja sitä tehdään useiden kansainvälisten foorumeiden ja instrumenttien kautta.

Kansalaisyhteiskunnan merkitys tulee esille, mutta vain kapeasti. Kansalaisyhteiskunta mainitaan vain yhdessä kohdassa kestävän kehityksen edellytyksenä. Koska kansalaisyhteiskunta on itseisarvo, useiden kehitystavoitteiden mahdollistaja, demokratian perusta ja merkittävä osa turvallisuutta, sen tulisi olla osa arvopohjaista realismia. Selonteon mukaan järjestöjen rooli on ”merkittävä selonteon toimeenpanossa” ja ”Suomi myös hyödyntää yhteistyöstä kansalaisjärjestöjen kanssa ulko- ja turvallisuuspoliittisten tavoitteiden edistämisessä.” (s. 43) Kirjaukseen sisältyy ristiriita, koska tällä vaalikaudella hallitus on lopettanut kolme ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan ja globaalikysymyksiin liittyvää järjestöjen avustusmuotoa, joista yksi on palautettu. Järjestöjen rooli pitäisi täsmentää tiiviissä yhteistyössä hallituksen ja järjestöjen välillä.

Kaupan ja kehityksen yhdistäminen on vahvasti esillä. Kehitysyhteistyössä keskitytään yhä enemmän mm. kauppaa tukevaan rahoitukseen ja kehittyvien maiden tulopohjan vahvistamiseen, yksityisen pääoman vivuttamiseen ja suomalaisten yritysten toimintamahdollisuuksien edistämiseen kehittyvien maiden markkinoilla. Selonteosta ei tule ilmi, tullaanko kauppapoliittisille ja yksityisen sektorin toimille asettamaan kestävään kehitykseen liittyviä tavoitteita tai tilivelvollisuutta.

Kehitysyhteistyön rahoitusta tullaan sopeuttamaan kulloisenkin taloustilanteen mukaisesti. Tavoite 0,7-% bktl-osuudesta on mainittu arvoituksellisesti. Hallitusohjelman tapaan selonteossa jää epäselväksi, tavoitteleeko Suomi 0,7 %-osuutta. (s. 40–41)

Kolmoisneksukseen, eli rauhanvälityksen, kehitysyhteistyön ja humanitaarisen avun synergiseen toteutukseen, on liitetty kauppasuhteet (s. 39). **Rauha** on yksi painopiste selonteossa. Esim. *Naiset, rauha ja turvallisuus* (1325) ja *Nuoret, rauha ja turvallisuus* (2250) -päätöslauselmia tuetaan jatkossakin.

Rauhanvälitystoimintaa edistetään ja kehitetään. Rauhaa edistetään Naton, EU:n ja YK:n yhteyksissä. Sitoutumista vaikeuttaa järjestöjen rauhantyön avustusmuodon lopettaminen tällä vaalikaudella.

Ilmastonmuutoksen akuuttius ei näy: esim.1,5 asteen rajan merkitys mainitaan, muttei sitä, että raja on jo mennyt rikki. Selonteossa korostetaan Suomen olevan ilmastopolitiikassaan sitoutunut EU-päätösten ja kansainvälisten sopimusten toimeenpanoon, kansallisen ilmastolain tavoitteisiin ja tukevan kehittyviä maita ilmastonmuutokseen sopeutumisessa ja sen hillinnässä. Hallituksen toimet eivät kaikilta osin noudata näitä linjauksia: ilmastolain mukainen hiilineutraaliustavoite on tällä vaalikaudella vaarannettu ja ilmastorahoitukseen on tehty leikkauksia (tai sitoumusten pienentämisiä/uusimatta jättämisiä).

3 Fingon suositukset utp-selonteon toimeenpanoon

1) Sanoista tekoihin: selonteossa on hyviä Suomen ulkopolitiikan pitkäjänteisyyttä jatkavia linjauksia. Kuitenkin sotilaallinen turvallisuus ja taloussuhteet painottuvat. Sääntöperusteisuutta, kestävää kehitystä, ihmisoikeuksia, tasa-arvoa, monenkeskisyyttä ja demokratiaa koskevissa linjauksissa on vain vähän konkretiaa. On tärkeää, että hallitus toteuttaa myös näitä linjauksia tavoitteellisesti.

2) Kestävä kehitys punaiseksi langaksi toteutuksessa: kannustamme hallitusta ottamaan vakavasti kestävän kehityksen – mukaan lukien ihmisoikeuksien ja demokratian - edistämisen selonteon toteutuksessa. Ne löytyvät tekstistä, joka on hyvä. Toteutuksessa niitä tulee painottaa, sillä ne ovat itseisarvoja ja edellytys pitkäjänteisesti muille ulko- ja turvallisuuspolitiikan tavoitteille.

3) Tavoitteellisuutta kansainvälisten kehityspoliittisten velvoitteiden toteutukseen: Kansainvälisten velvoitteiden köyhyyden poistamisesta ja eriarvoisuuden vähentämisestä tulee olla vahva osa toimeenpanoa. Suomen pitkäaikaisen vaikuttavuuden varmistamiseksi kehityspoliittisen fokuksen tulee olla vähiten kehittyneissä maissa.

4) Kolmannen sektorin hyöty käyttöön: suomalaiset järjestöt toimivat laajasti maailmalla ja pitkälti samojen arvojen (ihmisoikeudet, kestävä kehitys) puolesta, joita selonteossa on kuvattu. Järjestöt voivat olla selonteon toimeenpanossa tärkeä voimavara. Kuvaavaa on, että Fingon jäsenistä noin 150 toimii noin 100 maassa: tämä on virallisen Suomen lähetystöverkoston rinnalla merkittävä läsnäolo maailmalla. Selonteossa viitataan myönteisesti yhteistyöhön kansalaisjärjestöjen kanssa (s.43). Järjestöt ovat valmiita rakentavaan yhteistyöhön aina, kun arvopohjat kohtaavat.

Suomella on myös mahdollisuus edistää kansalaisyhteiskunnan edellytyksiä globaalisti. Kansalaisyhteiskunnalla on itseisarvonsa lisäksi tärkeä tehtävä esimerkiksi demokratian, tasa-arvon, ihmisoikeuksien ja useiden kehitystavoitteiden edistäjänä.

Lisätiedot

Ilmari Nalbantoglu, johtaja, vaikuttaminen | ilmari.nalbantoglu@fingo.fi | 050 317 6693
Anna Hyvärinen, asiantuntija, vaikuttaminen | anna.hyvarinen@fingo.fi | 050 317 6744

Fingon analyysi Utp-selonteosta:
https://fingo.fi/ajankohtaista/kannanotot/fingon-analyysi-utp-selonteosta/

Fingon analyysi Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteosta:
Fingon analyysi Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteosta 2024 - Fingo